

8.6.2022

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: HE 74/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 74/2022 eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi annettiin eduskunnalle 12.5.2022. Esitys koskee perusterveydenhuollon kiireettömän hoidon ns. hoitotakuuta. MIELI Suomen Mielenterveys ry haluaa lausuntonaan tuoda esille seuraavia näkökulmia:

1. Seitsemän päivän hoitotakuu ei sisällä terapiatakuuta

Kansalaisaloite terapiatakuusta (KAA 1/2019) on eduskunnan käsittelyssä. Kansalaisaloitteessa terapiatakuu tarkoittaa oikeutta saada lyhytpsykoterapeuttista tai muuta vaikuttavaa psykososiaalista hoitoa terveyskeskuksen järjestämänä kuukauden sisällä siitä kun terveyskeskuksessa on todettu hoidon tarve. Terapiatakuussa lyhytpsykoterapia toteutuu perusterveydenhuollon järjestämänä yksilöterapiana, perheterapiana tai ryhmäterapiana kasvokkain tai verkossa. **Mielenterveyden häiriöiden hoito, kuten psykoterapia ja muut psykososiaaliset hoidot, on hallituksen esityksessä rajattu avosairaanhoidon seitsemän päivän hoitotakuun ulkopuolelle.**

Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston (PALKO) 1.11.2018 hyväksymässä suosituksessa todetaan, että vaikuttaviksi todetut psykoterapiat ja psykososiaaliset hoito- ja kuntoutusmenetelmät kuuluvat mielenterveys- ja päihdehäiriöissä terveydenhuollon palveluvalikoimaan osana tavoitteellista hoitoa tai kuntoutusta niiden kaikissa vaiheissa, perusterveydenhuollosta alkaen. MIELI ry katsoo, että hallituksen esitys hoitotakuusta mielenterveyden häiriöissä on riittämätön, eikä ole perusterveydenhuollon roolin osalta PALKOn suosituksen mukainen.

Psykoterapian ja muun psykososiaalisen hoidon on osoitettu olevan erittäin vaikuttava ja kustannusvaikuttava sekä vähentävän muun terveydenhuollon käyttöä. Terveydenhuoltojärjestelmän vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden kannalta on oleellista, että myös kansantaudeiksi nousseet mielenterveyden häiriöt hoidetaan kustannustehokkaasti jo perusterveydenhuollossa lyhyellä psykoterapialla tai muulla psykososiaalisella hoidolla. Tavanomaisten mielenterveyden häiriöiden Käypä hoito -suositukset toteavat psykoterapeuttisten hoitojen olevan vaikuttavia ja suositeltavia.

Vaikka pääsy ensikäynnille helpottuu, esitys ei tuo säädöstasolla muutosta nykytilanteeseen mielenterveyden häiriöiden hoidon osalta. Jo nyt kiireetön hoito tulee toteuttaa kolmen kuukauden sisällä, mutta silti valtaosassa terveyskeskuksissa lyhytpsykoterapiaa ei ole tarjolla edes yleisiin mielenterveyden häiriöihin, kuten masennustiloihin tai ahdistuneisuushäiriöihin.

Tavanomaisiin mielenterveyden häiriöihin tulee saada yhdenvertaisesti hoitoa perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa. MIELI ry katsoo, että hallituksen esitykseen tulee sisältyä myös perusterveydenhuollon terapiatakuu, joka takaa hoidon aloituksen kuukauden sisällä tarpeen toteamisesta. Hallituksen esitys perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitotakuuksi ei riittävästi paranna mielenterveyden häiriöiden hoidon saatavuutta.

8.6.2022

2. Terapiatakuu on vähintään kustannusneutraali ja sisältää säästöpotentiaalin

Perusterveydenhuollon terapiatakuun aiheuttama lisäkustannus hyvinvointialueille on vuositasolla noin 30 miljoonaa euroa. Noin 2 % väestöstä on vuosittain psykoterapian tarpeessa. Tämä tarkoittaa noin 125 000 lyhytpsykoterapiajaksoa vuodessa. Jakso on keskimäärin 6-7 käyntikertaa, vähintään yksi ja korkeintaan 20 käyntikertaa. Terapiatakuun toteuttaminen vaatii noin 800 henkilötyövuotta, joista noin 300 löytyy jo olemassa olevista perusterveydenhuollon resursseista tehtävänsiirroilla.

Kun psykoterapeuttista hoitoa ei ole saatavilla julkisessa terveydenhuollossa, avun hakijat ovat ohjautuneet Kelan osittain kustantamaan psykoterapiakuntoukseen, jonka kustannukset ovat kasvaneet lähes räjähdysmäisesti. Vuonna Kelan 2021 kuntoutuspsykoterapiaa sai kaikkiaan 60 800 henkeä ja kustannus oli 107 miljoonaa euroa.

Koska valtaosa tavanomaisista mielenterveyden häiriöistä on tehokkaasti hoidettavissa riittävän varhaisella lyhyellä psykoterapialla tai muulla psykososiaalisella hoidolla, terapiatakuu tulee vähentämään psykoterapiakuntouksen tarvetta merkittävästi. Samalla Kelan psykoterapiakuntouksen keskimääräinen kesto tulee pitenemään, koska lyhyemmät hoitotaksot siirtyvät julkisen terveydenhuollon järjestämisvastuulle. Arvioon liittyy epävarmuutta, mutta Kelan kuntoutuspsykoterapian saajien määrä asettunee terapiatakuun myötä noin 20 000 hengen tasolle ja kustannus noin 50 miljoonan euron tasolle. Arviomme mukaan Kelan kustannukset psykoterapiakuntouksesta lähes puolittuisivat.

Terapiatakuu merkitsee askelta pois monikanavarahoituksesta ja lisää hyvinvointialueiden kokonaisvastuuta mielenterveyden häiriöiden hoidosta. **Uudistus on vähintään kustannusneutraali, mutta todennäköisesti voi vähentää mielenterveyshoidon kokonaismenoja jopa 20 miljoonaa euroa vuodessa.** Säästö syntyy Kelan psykoterapiakuntoutuksessa, koska varhaisempi psykoterapeuttinen hoito on usein lyhyempi ja vaikuttavampi.

3. Terapiatakuu tuo myös yhteiskunnallisia säästöjä

Lyhytpsykoterapiaan sijoitettu pääoma maksaa tutkimusten mukaan itsensä takaisin moninkertaisesti, koska sairausetuuksien käyttö vähenee, työnantajien sairauspoissaolokustannukset vähenevät ja terveydenhuollon muu käyttö vähenee. Noin 6 prosenttia hoidetuista siirtyy erilaisista etuuksista työelämään. Peruspalveluissa saatavilla oleva, riittävän varhain aloitettu lyhytpsykoterapia siirtäisi arviolta noin 7500 henkilöä etuuksien piiristä työelämään, tuottaen noin 166 miljoonan euron kustannussäästön.

Noin neljännes sairausperusteisesta tuottavuuden menetyksestä johtuu mielenterveyden ongelmista. Tämä menetetyt työpanoksen kustannus on vuositasolla noin 850 miljoonaa euroa. Lyhyissä sairauspoissaoloissa mielenterveyssyistä valtaosan kustannuksista kantaa yksityiset työnantajat, lähes 300 miljoona euroa vuodessa.

Sairaana työskentely aiheuttaa arviolta yhtä suuren menetyksen kuin sairauslomapäivät, eli noin 850 miljoonaa vuodessa. Kustannus kohdentuu työnantajiin. Psykoterapian tuloksena työntekijän tuottavuus kasvaa keskimäärin 6 viikkotuntia. Kun arviolta puolet terapiatakuun piirissä olevat ovat työelämässä, terapiatakuu tuottaa noin 9 500 henkilötyövuoden tuottavuuskasvun, josta hyötyvät kaikki työnantajat.

4. Valmiudet terapiatakuun toimenpanoon ovat hyvät

Terapiatakuun voimaantuloa varten on vuosina 2020-23 kohdistettu noin 25 miljoonan euron kehittämispansotus Terapiat etulinjan -hankkeeseen. Hanke tarjoaa kansallisesti keskitettyä tukea

8.6.2022

terapiatakuun mukaisen etulinjan lyhytterapian ottamiseksi käyttöön perusterveydenhuollossa. Hankkeessa on kehitetty mallit asiakasohjaukselle ja psykososiaalisten hoitojen koulutusmalli. Hankkeen luoma porrastettu toimintamalli ja jo käytössä oleva henkilöstön menetelmäkoulutusmalli ovat luoneet perustan terapiatakuulle. Tällä hetkellä on koulutettu tai terapiakoulutuksissa on noin 1400 ammattilaista. Hanke on vuoden 2023 loppuun mennessä luonut hyvän valmiudet toteuttaa terapiatakuu kansallisesti. Helsingin ja Tampereen kaupungit ovat jo tehneet itsenäiset päätökset terapiatakuun käyttöönotosta.

5. Mielenterveyshoito tarvitsee erillISRatkaisun

Hoito mielenterveyden ongelmissa ei ole saatavilla hoitoa yhdenvertaisesti fyysisten terveysongelmien kanssa. Kiireetön hoito ei mielenterveyden häiriöissä toteudu lain vaatiman kolmen kuukauden sisällä. Mielenterveyspalveluiden osuus kuntien terveydenhuollon käyttökustannuksista on laskenut koko 2000-luvun ajan hoidon tarpeen lisääntymisestä huolimatta. Perusterveydenhuollossa ei ole saatavilla Käypä hoito -suositusten mukaista lyhytpsykoterapeuttista hoitoa yleisiin mielenterveyden häiriöihin. Perustason mielenterveyshoidon heikon saatavuuden takia jonot psykiatriseen erikoissairaanhoidon ovat kasvaneet selvästi enemmän kuin jonot somaattiseen hoitoon. Mielenterveyshoidon saattamiseksi samalle tasolle fyysisten terveysongelmien hoidon kanssa perusterveydenhuollossa lyhytpsykoterapeuttisen ja muun psykososiaalisen hoidon saatavuutta vahvistava erillISRatkaisu on tarpeen.

MIELI ry katsoo, että hallituksen esitykseen tulee sisältyä myös perusterveydenhuollon terapiatakuu, joka takaa hoidon aloituksen kuukauden sisällä tarpeen toteutamisesta. Hallituksen esitys perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitotakuuksi ei riittävästi paranna mielenterveyden häiriöiden hoidon saatavuutta. MIELI ry katsoo, että kansalaisten yhdenvertaisuuden varmistamiseksi perusterveydenhuollon terapiatakuu kansalaisaloitteessa esitetystä muodosta on ehdottoman tarpeellinen.

Sari Aalto-Matturi
toiminnanjohtaja
MIELI Suomen Mielenterveys ry